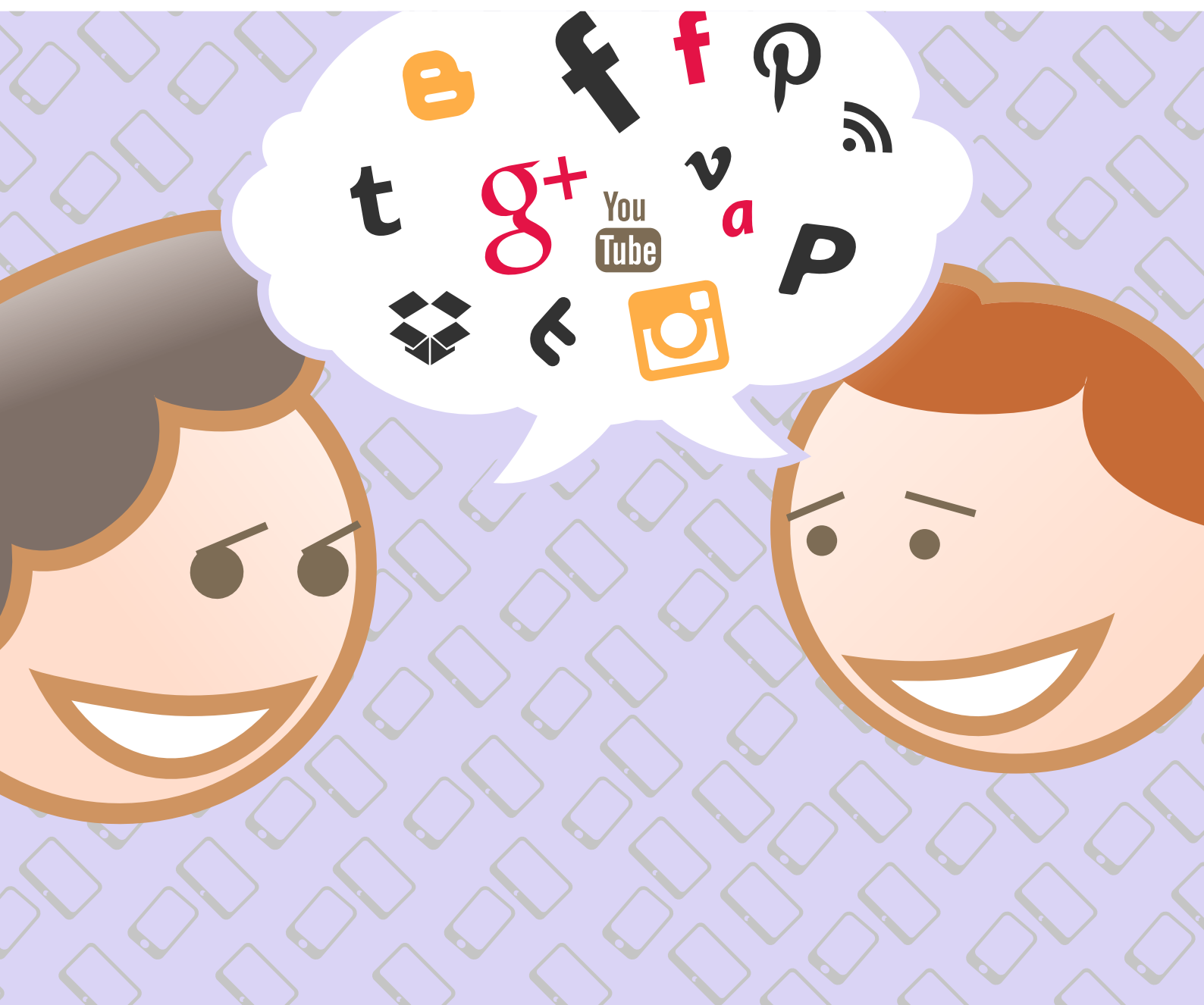


## scenariusz lekcji dla uczniów szkół podstawowych klas 1-3



Autor: dr Łukasz Srokowski

Kontakt:

Stowarzyszenie "Miasta w Internecie"

ul. Krakowska 11a

33-100 Tarnów

tel.: +48 14 628 42 10, 688 80 12

fax: +48 14 628 43 11

Artur Krawczyk

tel. +48 502 357 587



Więcej informacji na temat projektu:  
CYFROWOBEZPIECZNI.pl - Bezpieczna Szkoła Cyfrowa,  
na stronie [www.cyfrowobezpieczni.pl](http://www.cyfrowobezpieczni.pl)



Więcej informacji na temat Stowarzyszenia "Miasta w Internecie"  
na stronie [www.fabrykaprzyszlosci.pl](http://www.fabrykaprzyszlosci.pl)

Projekt jest współfinansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach zadania publicznego "Poprawa kompetencji pracowników szkoły, uczniów i ich rodziców w zakresie bezpiecznego korzystania z cyberprzestrzeni oraz reagowania na zagrożenia"



**Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska**

– Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/>

## O projekcie Cyfrowobezpieczni.pl

Projekt „Cyfrowobezpieczni.pl – Bezpieczna Szkoła Cyfrowa”, nazywany dalej Cyfrowobezpieczni.pl jest współfinansowany ze środków budżetu państwa otrzymanych od Ministra Edukacji Narodowej w ramach rządowego programu „Bezpieczna +” mającego na celu wspomaganie organów prowadzących szkoły w zapewnianiu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach w latach 2015-2018.

Projekt ten ma stanowić odpowiedź na problemy związane z coraz silniejszą obecnością technologii cyfrowych w życiu uczniów. Ze względu na bardzo dużą złożoność tego tematu, konieczne było zaplanowanie działań, które będą w systemowy sposób dotykały wszystkich aspektów zetknięcia się świata cyfrowego i polskiej szkoły.

Temat ten ma bowiem co najmniej dwa oblicza. Z jednej strony komputery, smartfony i ciągły dostęp do Internetu prowadzą do pojawiania się wielu zupełnie nowych zagrożeń, na które nie są przygotowane ani dzieci, ani rodzice ani system oświatowy. Z drugiej strony mądre wykorzystywane narzędzi cyfrowych w edukacji może prowadzić do bardzo dobrych efektów: większego zaangażowania uczniów, lepszych wyników edukacyjnych, rozwoju ciekawszego i bardziej aktywizującego środowiska nauki. Obie strony problemu są więc istotne dla szkoły i konieczne jest dobre wyważenie działań, tak aby zabezpieczyć dzieci przed zagrożeniami, a jednocześnie nie zniechęcić ich do korzystania z narzędzi cyfrowych.

Jak wynika z badań socjologów, obecność świata cyfrowego działa jako swoisty „wzmocniacz” dla tego, co dzieje się w szkole. Jeżeli szkoła pracuje dobrze, nauczyciele odpowiednio dobierają metody pracy do potrzeb uczniów i umieją wesprzeć ich w rozwoju, wykorzystywanie narzędzi cyfrowych może wzmocnić efekty pracy szkoły. Jednak, jeżeli między uczniami relacje są złe, oparte na braku empatii i życzliwości, narzędzia cyfrowe mogą być katalizatorem wielu negatywnych zjawisk, takich jak nękanie, izolowanie i agresja rówieśnicza. Tak więc, gdy myślimy o zagrożeniach bezpieczeństwa uczniów, nie same narzędzia cyfrowe są kluczowym problemem, ale zjawiska, które eskalują.

Projekt Cyfrowobezpieczni.pl ma na celu zaproponować szkołom systemowe rozwiązania, które pozwolą lepiej wykorzystywać narzędzia cyfrowe dla wspierania rozwoju uczniów, przy jednoczesnym zapewnieniu dzieciom bezpieczeństwa i nauczaniu ich zasad mądrego korzystania z Internetu i urządzeń cyfrowych.

W ramach projektu:

- Odbędzie się blisko 2500 spotkań w szkołach, w ramach Szkolnych Dni Bezpieczeństwa Cyfrowego. W trakcie każdego takich Dni będą miały miejsce spotkania z dyrekcją, nauczycielami oraz uczniami, przeprowadzone przez edukatorów projektu.
- Zrealizowane zostaną 3 edycje konkursu „Jesteśmy Cyfrowobezpieczni!”, w ramach których szkoły będą mogły wygrać cenne nagrody, w tym pełne wyposażenie nowoczesnej pracowni informatycznej.
- Powstaną specjalne punkty konsultacyjne dla dyrektorów szkół, nauczycieli i rodziców.
- Odbędą się 3 Ogólnopolskie Konwenty Bezpiecznej Szkoły, na które zaproszeni będą nauczyciele z całej Polski.
- Przeprowadzone zostaną szkolenia dla blisko 2500 szkolnych liderów bezpieczeństwa cyfrowego.
- Powstanie portal Cyfrowobezpieczni.pl, na którym dostępne będą wszelkie materiały projektowe, w tym 24 scenariusze lekcji dla 4 etapów edukacyjnych, materiały multimedialne i kursy e-learningowe dla nauczycieli.

Niniejszy scenariusz stanowi więc tylko część szerszego projektu – dlatego też zachęcamy Cię do zapoznania się z pozostałymi materiałami projektowymi, dostępnymi również na portalu **Cyfrowobezpieczni.pl**



## Spis treści

Wprowadzenie	2
--------------	---



## Scenariusz lekcji

Metody pracy	3
Cel lekcji	3
Efekty kształcenia	4
Do przygotowania przed lekcją	4
Przebieg lekcji	4
Tematy zakazane i dozwolone w rozmowach z obcymi przez internet	7
Omówienie filmu	8



## Materiały dodatkowe

Relacje między dziećmi a rodzicami jako najważniejszy bezpiecznik	9
Trzy podstawowe strategie działania w sytuacjach ryzykownych	11
Nie wylewajmy dziecka z kąpielą – czyli porozmawiać z obcymi w sieci	12
Dlaczego dzieci korzystają z portali typu ask.fm	12
Informacje metodyczne	14
Współpraca z rodzicami	15
Zadania rozwojowe dla nauczyciela i literatura dodatkowa	16



## Wprowadzenie

Najmłodsi uczniowie, na pierwszym etapie edukacyjnym wykorzystują komputery i inne urządzenia z dostępem do Internetu przede wszystkim do grania i oglądania filmów, najczęściej w serwisie Youtube. Brak innych aktywności często wynika z niewystarczających umiejętności w zakresie pisania i czytania – co uniemożliwia najmłodszym na przykład korzystanie z Facebooka. Deficyt ten szybko jednak zanika i już trzecioklasiści, a niekiedy nawet drugoklasiści zaczynają czytać, pisać – a także korespondować z innymi osobami w Internecie.



Oznacza to, że dość szybko zaczynają wchodzić w kontakt z osobami obcymi – na przykład poprzez chaty i fora dyskusyjne; zwłaszcza związane z zadawaniem pytań i uzyskiwaniem na nie odpowiedzi, takie jak ask.fm, zapytaj.com.pl czy samosia.pl. Niestety, osoby, z którymi ośmio- i dziewięciolatki mogą się tam zetknąć, nie tylko nie muszą być życzliwe, ale też bardzo często będą dla dzieci realnym zagrożeniem.



Zagrożenie to nie musi – i w większości wypadków nie ma - charakteru fizycznego niebezpieczeństwa, takiego jak np. kontakt z pedofilem. Dużo częściej dzieci mogą doznać krzywdy psychicznej, poprzez kontakt z osobami, które za pomocą agresji słownej, nękania czy też wyśmiewania mogą spowodować znaczne szkody w ich dopiero kształtujących się osobowościach.



W ciągu ostatnich kilku lat odnotowano szereg samobójstw wśród dzieci i młodzieży, wywołany przez nękanie na wyżej wspomnianych portalach. Szczególnie ponurą sławą cieszy się pod tym względem ask.fm – choć powodem jest zapewne jego wielkość; korzysta z niego ogromna liczba osób w wielu krajach i w większości z nich zanotowano już przypadki nękania dzieci przez inne osoby zarejestrowane na portalu.



Aby skutecznie bronić się przed zagrożeniami, płynącymi z kontaktu z innymi użytkownikami, dziecko potrzebuje wsparcia dorosłych; samo nie jest w stanie w większości wypadków wytworzyć umiejętności i postaw potrzebnych do psychologicznej samoobrony. Budowaniu takiego właśnie wsparcia poświęcona jest opisana w niniejszym scenariuszu lekcja.





## Scenariusz lekcji

Lekcja ta została zaprojektowana z myślą o uczniach klasy drugiej i trzeciej szkoły podstawowej, jest jednak możliwe, przy niewielkich modyfikacjach przeprowadzenie jej także dla dzieci w klasie pierwszej.

Scenariusz ten koncentruje się na wypracowaniu odpowiednich reakcji na sytuacje stanowiące zagrożenie dla dzieci, czy to w sferze psychologicznej czy też fizycznej. Opiera się na założeniu, że w większości sytuacji ryzykownych dziecko będzie pozostawało samo i że zapewnienie mu ochrony, wymaga nauczania pewnych podstawowych, automatycznych reakcji na najbardziej typowe scenariusze.

Warto też, aby przed rozpoczęciem lekcji nauczyciel dowiedział się, czy w klasie miały miejsce już jakieś sytuacje związane z niebezpiecznymi kontaktami z innymi ludźmi w Internecie – jeżeli tak, być może warto będzie użyć tego przykładu do ilustrowania tematu lekcji.



## Metody pracy

Lekcja ma mieć charakter aktywny. Uczniowie będą w jej trakcie uczestniczyli w rozmowach z nauczycielem, a także tworzyli prace plastyczne i prezentowali je koleżankom i kolegom. Więcej na temat założeń metodycznych scenariusza, znajdziesz w dalszej części w sekcji: informacje metodyczne.



## Cel lekcji



**Zbudowanie w uczniach świadomości tego, że nieprzemyślane klikanie na wyskakujące okna i linki może doprowadzić do popsucia komputera.**



**Wyćwiczenie podstawowych strategii reagowania na potencjalnie ryzykowne sytuacje w Internecie.**



## Efekty kształcenia

### W zakresie wiedzy:

uczniowie wiedzą, jakich informacji nie powinni przekazywać obcym osobom w Internecie

uczniowie wiedzą, że w sytuacji agresji słownej w Internecie, powinni przerwać rozmowę

### W zakresie umiejętności:

uczniowie potrafią dobrać poziom prywatności rozmowy do tego z kim rozmawiają

uczniowie potrafią zareagować na sytuację agresji słownej

### W zakresie postaw:

uczniowie mają świadomość zagrożeń płynących z kontaktu z obcymi osobami w Internecie



## Do przygotowania przed lekcją

Jedynymi fizycznymi akcesoriami potrzebnymi Tobie do przeprowadzenia lekcji są przybory do rysowania.

Oprócz tego, upewnij się, że film na temat niebezpiecznych kontaktów z obcymi dobrze się odtwarza, a także czy dźwięk z nagrania jest wystarczająco słyszalny.



## Przebieg lekcji



5 min.

### Sprawy organizacyjne

- 1 Sprawdzenie obecności.
- 2 Inne sprawy organizacyjne.



2 min.

### Wprowadzenie

- 3 Spytaj dzieci, kto z nich kiedykolwiek robił coś w Internecie.
- 4 Zapytaj uczniów, kto z nich kiedykolwiek poznał kogoś w cyfrowej rzeczywistości. Jeżeli jakiś kilkulatek miał już takie doświadczenia, poproś o opowiedzenie. Jeśli będzie to możliwe i adekwatne do tematu, wykorzystuj tę historię przez całą lekcję.



8 min.

### Film

- 5 Powiedz, że przedstawiś im krótki film właśnie na temat poznawania nowych ludzi w sieci.
- 6 Włącz film.
- 7 Po zakończeniu nagrania, spytaj uczniów o wrażenia. Pozwól na kilka minut luźnej rozmowy i przerzucania się komentarzami. Zbierz je na koniec w jeden wniosek: nawet, jeżeli ktoś jest miły w Internecie, nie znaczy, że możecie mu zaufać.



Prezentacja dołączonego do lekcji filmu



5 min.

### Poznanie obcych przez Internet - wprowadzenie

- 8 Spytaj dzieci, które z nich lubią poznawać nowych ludzi. Gdy odpowiedzą, zapytaj skąd wiedzą, że nowa osoba jest dobra i je lubi. Posłuchaj przez chwilę odpowiedzi, wyłapuj i doceniaj najciekawsze.
- 9 Zapytaj, czy można poznać kogoś fajnego przez Internet. Porozmawiaj chwilę z nimi na ten temat.





15 min.

## Zagrożenia w kontakcie z obcymi

- 10 Spytaj podopiecznych co rodzice mówili im na temat rozmawiania z obcymi – czy wolno rozmawiać z nieznanymi ludźmi, którzy zaczepią je na ulicy. Podyskutuj chwilę na ten temat.
- 11 Powiedz, że bardzo podobne zasady dotyczą rozmów z obcymi w Internecie. Wprawdzie można chwilę z nieznanymi rozmawiać, ale jest kilka rzeczy, których nie wolno im nigdy mówić. Zrób z uczestnikami listę (np. pisząc albo rysując te wnioski na tablicy) rzeczy, o których nie powinno się nigdy mówić przez Internet. W dalszej części scenariusza znajdziesz podpowiedzi jakie rzeczy powinny na pewno znaleźć się na tej liście.
- 12 Rozdaj dzieciom papier i kredki.
  - Poproś, żeby podzieliły kartkę na dwie części.
  - Na jednej połowie kartki niech narysują o czym nie wolno rozmawiać z obcymi przez Internet.
  - Na drugiej połowie niech narysują, o czym lubią rozmawiać z przyjaciółmi.
- 13 Po zakończeniu prac plastycznych możesz je rozwiesić w sali, lub zebrać dzieci wokół nich i chwilę porozmawiać o tym co stworzyły.



Papier i kredki lub inne rzeczy przydatne do stworzenia obrazków (np. nożyczki, kolorowy papier, klej itp.)



10 min.

## Reagowanie na obrażanie

- 14 Ostatnim elementem lekcji jest reagowanie na tzw. „internetowy hejt” – a więc obrażanie i agresja werbalna ze strony innych użytkowników.
- 15 Po zakończeniu wątku rysowania poproś o ostatnią chwilę uwagi i spytaj co robią, kiedy ktoś z ich kolegów zachowuje się wobec nich niemiło.
- 16 Wyłap z odpowiedzi dzieci reakcję: „przestaję się z nim bawić”. Powiedz, że dokładnie tak samo należy postąpić, jeżeli ktoś je obrazi w Internecie.
- 17 Przekaż uczniom instrukcję w taki sposób, aby brzmiała jednoznacznie: „Jeżeli ktoś w Internecie będzie Cię obrażał albo będzie niemiły, przestań z nim rozmawiać – nie odpisuj mu, bo go zachęcisz do dalszego znieważania. Zignoruj go.”
- 18 Zademonstruj (z przymrużeniem oka ;-)) w jaki sposób się kogoś ignoruje – np. odsuwając się z przytupem, odwracając głowę.
- 19 Poproś dzieci, żeby pokazały gestem jak one kogoś ignorują – pozwól na odrobinę zabawy wokół tego tematu.

Na zakończenie przedstaw najważniejszą zasadę bezpieczeństwa: **„Jeżeli zobaczysz w Internecie coś co Cię zaniepokoi albo sprawi, że poczujesz się źle, natychmiast powiedz o tym zaufanemu dorosłemu”.**



### Element dodatkowy

Natomiast jeżeli zostanie Ci trochę czasu i uznasz, że kilkulatkowie są na odpowiednim poziomie warto omówić z nimi także, czym różni się obrażanie kogoś od nie zgadzania się z nim w dyskusji – i że warto dyskutować z kimś, kto ma inne zdanie, ale należy przerwać dyskusję z kto osobą, która nas obraża.



### Tematy zakazane i dozwolone w rozmowach z obcymi przez Internet

W trakcie rozmowy z uczniami na temat tego, jakich informacji nie należy udzielać obcym osobom w Internecie, warto zadbać aby na liście pojawiły się.

1

#### Adres i miejsce przebywania

jest bardzo ważne, aby dzieci zrozumiały, że nigdy w Internecie nie należy przekazywać obcym informacji o tym, gdzie można je naprawdę spotkać. Podanie takiej informacji tworzy największe – bo fizyczne – zagrożenie bezpieczeństwa dziecka. W przypadku, gdyby dziecko przekazało taką informację komuś obcemu, konieczna jest natychmiastowa reakcja rodziców, włącznie z powiadomieniem policji w przypadku podejrzenia złych zamiarów rozmówcy.



2

#### Informacje na temat rodziców

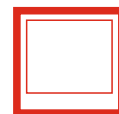
równie niebezpieczne, co podawanie danych adresowych, jest przekazywanie informacji na temat rodziców. Zwłaszcza unikać dzieci powinny informacji na temat zawodu, miejsca pracy czy też posiadanych przez rodziców pieniędzy.



3

#### Zdjęcia

temat wysyłania przez Internet swoich zdjęć stanie się pierwszoplanowy na kolejnych etapach edukacyjnych, ale już dzieci w klasach 1-3 warto uczulić, aby nigdy nikomu nie wysyłały swoich zdjęć. Dotyczy to nie tylko najgorszego przypadku – sytuacji, gdy ktoś poprosi je o zdjęcia bez ubrania – ale nawet normalnych zdjęć. Warto przekazać dzieciom podstawowy powód, dla którego jest to niebezpieczne: w momencie wysłania zdjęcia przestają być anonimowi i bez problemu obce osoby są w stanie je rozpoznać.



4

**Informacje o innych osobach**

dziecko może zostać poproszone o przekazanie informacji na temat innych osób, na przykład kolegów i koleżanek z klasy. Także tutaj należy mocno podkreślić w rozmowie z dziećmi, że w takich rozmowach nigdy nie należy przedstawiać informacji pozwalających na odnalezienie kogoś w prawdziwym świecie.



5

**Umawianie się na spotkania**

innym wariantem zagrożenia z punktu pierwszego jest zaproszenie dziecka na prawdziwe spotkanie. W przypadku dzieci w klasach 1-3 większość rodziców kontroluje jeszcze poruszanie się ich pociech, warto jednak jasno powiedzieć dzieciom, aby nigdy nie umawiały się na spotkania z osobami, które znają tylko z Internetu.



6

**O czym zatem można rozmawiać?**

Logiczna odpowiedź brzmiałaby zapewne: o wszystkim innym. Warto jednak zachęcić dzieci do ograniczenia rozmów z obcymi na tematy ich zainteresowań i prowadzenia wyłącznie merytorycznych dyskusji: czy to na temat gier komputerowych, czy innych zainteresowań.





### Relacje między dziećmi a rodzicami jako najważniejszy bezpiecznik

Scenariusz lekcji zakłada, że dzieci mogą wynosić z domów bardzo różne postawy wobec Internetu, a także różne wzorce zachowań w sytuacjach ryzykownych. Wiele dzieci będzie odruchowo w momencie zagrożenia zwracała się do rodziców - a więc postąpi w sposób najwłaściwszy. W wielu klasach będą jednak także takie sytuacje, w których dzieci nie będą miały zaufania do swoich rodziców, lub też relacje między dziećmi a rodzicami nie będą wystarczająco silne i zbudowane na szczerości i autentyczności, co spowoduje, że dzieci w sytuacji zagrożenia będą wołały przeżyć strach i upokorzenie w samotności, nie ryzykując pogłębienia swojej frustracji przez rozgniewanych rodziców.

Również reakcje rodziców na ekspozycję ich dzieci na zagrożenie mogą być różne. Większość z nich nie posiada odpowiedniej wiedzy i umiejętności, by poradzić sobie konstruktywnie z zagrożeniem, można więc spodziewać się postaw oscylujących między dwoma skrajnościami: (1) próbą całkowitego odcięcia dzieci od Internetu lub też (2) kompletnym ignorowaniem tego, co dzieci robią w sieci.



### Odcinanie dzieci od Internetu

Wielu rodziców na pierwszą sytuację, w której ich dzieci znajdą się w zagrożeniu przez kontakt z obcymi ludźmi w sieci może zareagować dość gwałtownie i niejako „prewencyjnie” zablokować możliwość korzystania z Internetu. Jest to wyjście tylko krótkoterminowo korzystne, ponieważ prędzej czy później uczniowie wrócą do posługiwania się komputerem i staną przed tymi samymi niebezpieczeństwami. Co więcej, całkowite odcięcie małoletnich od Internetu spowoduje znaczące upośledzenie ich funkcjonowania czy to w grupie społecznej, czy w obszarze zdobywania wiedzy. Połączenie świata rzeczywistego z cyfrowym jest faktem - nie da się już odizolować od sieci, a z pewnością nie warto tego robić wobec dzieci. Odcięcie pociech od wykorzystywania Internetu można porównać z zakazem wychodzenia na dwór przez całe dzieciństwo – faktycznie zabezpieczy to przed wieloma niebezpieczeństwami, ale negatywne konsekwencje są dla każdego oczywiste. Podobnie, zamknięcie kilkulatkom dostępu do sieci uchroni je przed opisanymi w tym i pozostałych scenariuszach zagrożeniami, ale bardzo utrudni przygotowanie się do dorosłego życia, które w coraz większym stopniu będzie toczyło się równolegle w prawdziwym świecie i w internetowej pajęczynie.



Jest jeszcze gorszym wyjściem niż pierwsza skrajność. Jednakże wielu rodziców, nie mając wystarczającej wiedzy, czasu i gotowości do podjęcia rozmowy na ten temat, niejako abdykuje z funkcji wychowawczej i pozostawia dzieci same z problemami, doświadczeniami i emocjami, które mogą wynikać z kontaktu z innymi ludźmi w wirtualnym świecie. Mnóstwo małych użytkowników w takim położeniu wypracuje sobie własne strategie radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i wraz z dorastaniem nauczy się jakoś funkcjonować również w momentach trudnych i nieprzyjemnych. Będą jednak także takie, które z powodu braku kontaktu z rodzicami podejmą błędne i nieodpowiedzialne decyzje.

Aby dziecko potrafiło sobie poradzić z najważniejszymi niebezpieczeństwami związanymi z korzystaniem z Internetu, niezbędne jest wsparcie rodziców, którzy będą umieli znaleźć odpowiedni balans między dwoma powyższymi skrajnościami. Z jednej strony pociecha potrzebuje zaufania i szansy, aby poznać świat sieci, a z drugiej kluczowe jest, aby rodzice rozmawiali z nią i wspierali, tłumacząc różne rzeczy, które tam zobaczają.

Edukacja do bezpieczeństwa w Internecie jest częścią wychowania dziecka – jeżeli oparta będzie na szczerych, prawdziwych relacjach między dziećmi a dorosłymi, będzie skuteczna. Uczniowie, którzy będą wiedzieli, że mogą zaufać swoim opiekunom i że nie zostaną wyśmiani ani okrzyczani za swoje obawy, będą dzielić się tym, co zobaczą i czego doświadczą. Jeżeli natomiast dorośli zareagują nadmiernym przerażeniem albo obojętnością, dzieci szybko nauczą się, że najlepszym wyjściem jest nie przekazywać swoich przeżyć, bo daje to niepożądane efekty.

Dlatego też powyższy scenariusz zaprojektowany został w taki sposób, aby nauczyć młodych użytkowników pewnych automatycznych reakcji funkcjonujących nawet w przypadku braku wsparcia dorosłych. Mądrzy rodzice, zapewne, te rady będą potrafili bardziej uszczegółowić i pogłębić rozumienie właściwych reakcji przez dzieci – jednak w przypadku, gdyby tych dobrych reakcji z opiekunami zabrakło, to właśnie zaprezentowane poniżej strategie działania powinny zagwarantować minimalny poziom bezpieczeństwa. **Dlatego też, jeżeli wiesz, że rodzice Twoich uczniów są dla nich prawdziwym wsparciem, możesz w przebiegu lekcji znacznie mocniej akcentować to, że w sytuacji zagrożenia, dziecko zawsze powinno powiedzieć o tym komuś z dorosłych domowników.**

## Trzy podstawowe strategie działania w sytuacjach ryzykownych

Najważniejsze reakcje na zagrożenia związane z kontaktem z obcymi osobami w Internecie zostały już opisane w scenariuszu, warto je jednak wzmocnić wśród dzieci w każdej sytuacji.

1

### **Jeżeli coś Cię zaniepokoi lub sprawi, że poczujesz się źle, powiedz o tym zaufanemu dorosłemu**

Jak już wspominaliśmy wcześniej, czołowym punktem odniesienia w okolicznościach zagrożenia powinni być dorośli. Jeżeli sytuacja jest naprawdę niebezpieczna, będą w stanie podjąć odpowiednie kroki zaradcze. O ile natomiast zagrożenie będzie niewielkie, albo wręcz go nie będzie, rodzic może omówić sytuację z dzieckiem i odpowiednio wytłumaczyć mu, co powinno robić.

2

### **Skoro ktoś Cię atakuje lub jest niemiły, przerwij rozmowę**

Wiele mechanizmów napastowania i agresji w Internecie można rozbroić poprzez przerwanie konwersacji. Zwykłe wyjście z odwiedzanej strony pozwoli młodym użytkownikom uniknąć konieczności mierzenia się z hejtem (internetową agresją i napaściami słownymi). Jest to oczywiście trudne, jeżeli portal, na którym dziecko zostało zaatakowane jest dla niego emocjonalnie ważny – stąd też bardzo duża rola umiejętności związanych np. z usuwaniem i blokowaniem użytkowników. Wątki te omówione są bardziej szczegółowo w scenariuszu na ten temat przeznaczonym dla starszych uczniów szkoły podstawowej. Niemniej, na etapie klas 1-3 najlepszą reakcją, jakiej można nauczyć uczniów jest po prostu przerwanie nieprzyjemnej rozmowy. Odpowiadanie na agresywne komentarze może bowiem jedynie bardziej rozjuszyc agresorów i pozwolić im rozpoznać czułe punkty dziecka.

3

### **Nie odpowiadaj na prywatne pytania**

Nawet jeżeli rozmowa jest miła i przyjazna dzieci powinny znać listę tematów, o których nie powinny nigdy mówić z obcymi – jest ona przedstawiona we wcześniejszej części scenariusza. Bardzo ważne jest, aby podopieczni rozumieli, że mają prawo nie udzielić odpowiedzi i że takie zachowanie świadczy o nich dobrze.



## Nie wylewajmy dziecka z kąpielą – czyli porozmawiać z obcymi w sieci

Mimo że tematem scenariusza jest bezpieczeństwo w kontakcie z innymi użytkownikami, właściwą receptą nie jest namawianie dzieci do całkowitego unikania takich kontaktów. Jakby bowiem nie spojrzeć, ogromną wartością Internetu jest właśnie możliwość poznawania innych ludzi. Wprawdzie w klasach 1-3 potrzeby społeczne ucznia w zdecydowanej większości mogą być zaspokojone poprzez bezpośrednie otoczenie. Jest jednak kilka aspektów korzystania z sieci, które nawet najmłodszemu człowiekowi pozwolą w mądry sposób wykorzystać możliwość poznawania nowych przyjaciół w sieci cyfrowej rzeczywistości.

1

### **Możliwość zdobycia wiedzy i nowych informacji**

Wirtualny świat jest skarbnicą wiedzy i często naprawdę warto rozmawiać z innymi użytkownikami. Rzecz jasna, nie każda przekazywana w Internecie informacja jest prawdziwa – tematowi temu poświęcone są także inne scenariusze w ramach projektu Cyfrowobezpieczeni.pl – ale na pewno warto szukać odpowiedzi na swoje pytania w sieci. Dzieci doskonale o tym wiedzą i często poszukują nauki lub przydatnych informacji w interesujących je tematach, na przykład dotyczących gier komputerowych, ale także związanych z bieżącymi lekcjami.

2

### **Szansa poznania ciekawych ludzi**

W międzysieci funkcjonuje ogromna ilość forów tematycznych, na których uczniowie mogą dyskutować i wymieniać się opiniami dotyczącymi swoich zainteresowań. Efektem wirtualnych rozmów mogą być prawdziwe znajomości, często prowadzące do rozwoju osobowości i poszerzania horyzontów.

Możliwości te są otwarte i dostępne dla każdego – bez względu na wiek, status społeczny czy wykształcenie. Daje to ogromną szansę uczniom szczególnie utalentowanym lub z wyjątkowymi zainteresowaniami, które często, z racji na wiek, nie są brane na poważnie w interakcjach z dorosłymi. W sieci, dzięki możliwości zamaskowania liczby lat, mogą często rozmawiać jak równy z równym z ekspertami w różnych dziedzinach.

?

### **Dlaczego dzieci korzystają z portali typu Ask.fm**

Ogromna popularność portalu typu Ask.fm jest głęboko zakorzeniona w potrzebach młodocianych. Warto mieć świadomość z czego może wynikać, że uczniowie nawet w najmłodszych klasach tak bardzo chętnie korzystają ze stron internetowych umożliwiających kontakt z innymi osobami.

ask.fm

### **Duża intensywność interakcji**

Portale takie jak Ask.fm czy zapytaj.com.pl mają tak wielu użytkowników, że na odpowiednio zadane pytanie może w krótkim czasie odpowiedzieć nawet kilkadziesiąt osób. Dla dzieci, które w rzeczywistym świecie często nie mają możliwości uzyskać takiej uwagi ze strony otoczenia, portale takie są źródłem bardzo przyjemnych bodźców. Ktoś czyta, interesuje się, odpowiada na pytania – uczniowie czują się więc docenieni. Co zaś najważniejsze, czas oczekiwania na reakcję otoczenia jest bardzo krótki. Pierwsze odpowiedzi na pytanie mogą pojawić się nawet kilkadziesiąt sekund po jego zadaniu, a kolejne nadchodzić będą bardzo szybko i często, utrzymując przez dłuższy czas wysoki poziom pobudzenia.

### **Możliwość informacji zwrotnej na swój temat**

Bardzo często dzieci (a zwłaszcza dziewczyny) zadają pytania o treści „Podobam Wam się?“, „Co o mnie sądzicie?“, „Czy jestem ładna?“ i załączają do nich swoje zdjęcia. Wpisy takie w oczywisty sposób mają prowadzić do podniesienia lub utrzymania samooceny. Dość często opinie te są skierowane do konkretnego grona odbiorców, które pozytywnie wypowiadało się już o poprzednich zdjęciach, więc gwarantuje uzyskanie pożądanego efektu.

### **Ciekawość i potrzeba informacji**

W mnogich wypadkach młodzi ludzie zadają na takich portalach pytania, których nie mają komu przedstawić w prawdziwym życiu. Mnóstwo z nich odnosi się do sfery seksu i dojrzewania, jednoznacznie pokazując, jak bardzo wielu nastolatkom, a często i młodszym dzieciom, brakuje podstawowej wiedzy na ten temat. Potrzeba ta szczególnie mocno doskwiera tym, które wstydzą się lub boją się przedstawiać te pytania swoim rodzicom.

### **Poszukiwanie osób podobnych sobie**

Ostatnim z popularnych powodów, dla których dzieci korzystają z takich portali jest poszukiwanie innych osób podobnych do siebie. Tutaj również celem często nie jest nawiązanie stałej przyjaźni, ale bardziej wzmocnienie poczucia, że nie jest się samotnym w jakiejś opinii lub zainteresowaniach. Wiele z takich pytań odnosi się do popularnych gier i innych rozrywek, dostępnych dla dzieci w Internecie.





## Informacje metodyczne

Aby lekcja przyniosła założone na początku efekty kształcenia, powinna mieć charakter aktywny: tylko wówczas ma szansę przynieść realną zmianę postaw uczniów. Jak wskazują badania neurodydaktyczne, im większy poziom zaangażowania w zajęcia, tym wyższy poziom pobudzenia emocjonalnego, a emocje są elementem niezbędnym do skutecznego zapamiętywania i uczenia się. Dlatego też lekcja zakłada aktywność uczniów w kilku wybranych elementach.



## Dyskusja moderowana

W trakcie lekcji w kilku momentach zaplanowana jest rozmowa z dziećmi, inicjowana przez pytanie nauczyciela. Założeniem takiej wymiany zdań moderowanej przez nauczyciela jest możliwość swobodnej ich wypowiedzi na omawiany temat – rolą nauczyciela jest udzielanie głosu, a także jego ewentualne odbieranie, gdy jakaś wypowiedziana myśl jest zbyt długa lub nie na temat. W przypadku małych uczniów, chodzących do drugiej lub trzeciej klasy szkoły podstawowej, zapanowanie nad młodymi dyskutantami w trakcie takiej rozmowy może być szczególnie trudne, dlatego takie pogadanki nie powinny trwać dłużej niż kilka minut za każdym razem.

Ważne jest jednak, aby w trakcie polemiki – nawet z małymi dziećmi – nauczyciel nie oceniał od razu wypowiedzi uczniów i nie określał ich jako właściwe czy też poprawne. Nawet w wypadku błędnej wypowiedzi, najpierw należy pozwolić na reakcję pozostałym uczniom. I dopiero w momencie, w którym w oczywisty sposób nikt nie zareaguje na odpowiedź niepoprawną, rolą nauczyciela jest skorygować błędny tok myślenia. Wartością takiej strategii pracy jest znacznie większe zaangażowanie uczestników w dyskusję – im bardziej dominującą rolę przyjmie prowadzący w trakcie wypowiedzi, tym mniejsza będzie gotowość uczniów do podzielenia się własnymi przemyśleniami.



## Współpraca z rodzicami

Tak, jak wspomniano we wcześniejszych elementach, rodzice i ich dobre relacje z dziećmi są najważniejsze dla zapewnienia bezpieczeństwa w kontakcie z innymi użytkownikami. Dlatego też warto zaangażować rodziców w ten temat i zapewnić współpracę na takim poziomie, na jakim będzie ona możliwa. Dorośli obserwują codzienne zachowania uczniów w domu w trakcie korzystania z Internetu – są także jedynymi, którzy mają możliwość realnie interweniować w przypadku zaobserwowania niebezpiecznych zachowań ich dziecka. Dlatego rekomendujemy następującą strategię współpracy z rodzicami w temacie kontaktów z obcymi w Internecie:

1

### **Powiedz rodzicom o tym, że odbyła się lekcja opisana w niniejszym scenariuszu**

Uświadomi to im, że temat ten jest ważny także z punktu widzenia szkoły. Możesz to zrobić w trakcie wywiadówki, ale możesz także przekazać taką informację mailem, jeżeli używacie tego sposobu komunikacji.

2

### **Jeżeli korzystacie z maila, możesz wysłać także rodzicom link do filmu, który obejrzel uczniowie**

Jest on dostępny w ramach platformy projektu Cyfrowobezpieczeni.pl. Możesz wysłać im także inne materiały, które uznasz za wartościowe.

3

### **Zadaj rodzicom zadanie domowe**

Rozmowę ze swoimi dziećmi na tematy: co działo się na lekcji oraz z kim rozmawiają w Internecie. Bardzo ważne jest, by przekazać dorosłym, że ich rola w tej kwestii nie może być żadną ze skrajności – nie mogą ani uciec od odpowiedzialności i udawać, że nie interesuje ich co dzieci robią w sieci, ani też nie powinni reagować przerażeniem i blokować pociechom dostępu do sieci.

4

### **Poproś rodziców, żeby dzielili się swoim doświadczeniem z dziećmi**

W przypadku uczniów chodzących do drugiej lub trzeciej klasy jest mocno prawdopodobne, że przynajmniej część z ich opiekunów będzie posiadała konto na Facebooku lub podobnym portalu społecznościowym. Możesz to wykorzystać i podczas wywiadówki poruszyć temat bezpieczeństwa w kontakcie z obcymi – spytaj, na przykład kto z nich rozmawiał o tym zagadnieniu z dziećmi. Zachęć tych, którzy tego nie robili, do poruszenia tego problemu.



## Zadania rozwojowe dla nauczyciela i literatura dodatkowa

Dla lepszego zrozumienia omawianego tematu możesz przed lekcją wykonać jedno lub więcej spośród następujących zadań:

1

### **Załącz konto na portalu Ask.fm**

Możesz to zrobić w sposób w pełni anonimowy, posługując się fikcyjnym imieniem i nazwiskiem. Znajdź wśród konwersacji przynajmniej dwie, w których użytkownicy będą się obrażać lub dokonywać innych form agresji słownej. Zastanów się, co jeszcze możesz zrobić, aby przygotować swoich uczniów na zetknięcie się z takimi sytuacjami.

2

### **Znajdź w Google informacje na temat uczniów,**

którzy do tego stopnia poczuli się dotknięci i poniżeni przez rówieśników w sieci, że targnęli się na swoje życie.

3

### **Obejrzyj film pod adresem :**

<https://www.youtube.com/watch?v=6jMhMVEjEQg>, na temat eksperymentu społecznego pokazującego reakcje dzieci na niebezpieczne zaproszenia od obcych.

4

### **Obejrzyj film „The social network”**

z roku 2010, opowiadający o powstaniu Facebooka. Umożliwi Ci to w trakcie lekcji przekazanie uczniom różnych ciekawostek na temat tego portalu, a także znacznie pogłębi Twoje rozumienie tego, jaka jest skala i sposób działania portali społecznościowych.



Lined area for notes, consisting of multiple horizontal lines.



**cyfrowobezpieczni.pl**  
BEZPIECZNA SZKOŁA CYFROWA